

Research Paper

**Strategic planning of coastal tourism based on environment sustainability
(case study: Coastal Cities of Boushehr province)**Mohsen Saghaei ¹, Aghil Gankhaki ^{2*}, fahimeh fadaei ³

1. Assistant professor of geography group, Payam Noor university, Tehran, Iran,
2. Masters of geography and urban planning, Payam Noor university, Tehran, Iran,
3. Masters of geography and urban planning, Payam Noor university, Tehran, Iran,

Received: 2020/3/26

Accepted: 2020/4/9

PP: 124-139

Use your device to scan and read the article online

Keywords:

Strategic Planning, Sustainable Coastal Tourism, Coastal City of Bushehr Province, Meta-SWOT, Factor Analysis.

Abstract

The profitability of the coastal tourism industry has led to growing global investment in this field, ultimately threatening the sustainability of coastal areas. In Iran, in order to get rid of the oil-dependent economy, recently invested in this field has increased, so it's necessary to address the sustainability of coastal areas. The main purpose of this study was to provide strategic planning to achieve the goals of coastal tourism with an emphasis on the sustainability of environmental resources in Bushehr province. The research method is descriptive-analytical and the data is collected using field methods such as observation and questionnaire. In order to analyze the results, the Fuller triangle method has been used to weighting resources and capabilities, the Meta-SWOT has been used to prepare competitive and strategic maps, and also factor analysis has been used to determine the factors affecting on sustainable development of coastal tourism. According to the results of the Fuller Triangle, existence of the communication route and multiple islands with potential tourism attracting have the most and the homogeneity of the inhabitants are of the least importance. According to the competitive map, Bushehr has the best tourist attractions in terms of tourism infrastructure and Dayyer coastal city in terms of tourism attraction potentials. According to the strategic map, the existence of multiple islands with tourism potential in the Dayyer coastal city has a more strategic fit with the goals. According to the results of factor analysis, the factor of constraints with a specific value of 3.88 and explaining 21.5% of the total variance of the factors have the greatest impact on achieving sustainable coastal tourism goals.

Citation: Saghaei Mohsen, Gankhaki Aghil, fadaei fahimeh. (2021). Strategic planning of coastal tourism based on environment sustainability (case study: Coastal Cities of Boushehr province). Journal of Regional Planning, Vol 11, No 43, PP: 124-139

DOI: 10.30495/jzpm.2021.4013

*Corresponding author: Aghil Gankhaki

Address: Masters of geography and urban planning, Payam Noor university, Tehran, Iran

Tell: +989176294636

Email: aghil_gankhaki@yahoo.com

Extended Abstract

Introduction:

Tourism is one of the fast-growing economic sectors in the world, and in some of the countries known as the first economy, but this industry has raised concerns about socio-cultural, economic and environmental impacts, such as destruction of resources like Coral and biodiversity, pollution of water resources, coastal erosion, social developments and loss of cultural resources and the special feature of the destination, increased migration and population density of coastal areas. In Iran, in recent years, efforts have been made to optimally use existing resources and capacities by replacing revenue sources such as tourism. In this regard, Bushehr province can have a significant role in planning and attracting tourists by having a long sandy coastline, having a suitable landscape, protected areas and also the proximity of several large and small islands and also having suitable climatic conditions in the cold months of the year could have a major role in attracting tourist. In this regard, the main purpose of the present study is to provide a strategic plan for the development of sustainable tourism in coastal cities according to environmental sustainability. Accordingly, the main research questions were based on which coastal city of Bushehr province has the most suitable investment potential for tourism development and which factor is the most important obstacle among the factors to achieving sustainable tourism. Accordingly, the first hypothesis is that the coastal city of Dayyer has a better position for the development of sustainable coastal tourism due to the existing potentials. Also, the second hypothesis is that among the investigated factors in the lack of development of sustainable coastal tourism in the coastal city of Dayyer, the limiting factors have the greatest impact.

Methodology:

The type of research is descriptive-analytical and based on the purpose its practical. In this study, there are two types of statistical

population and the first statistical population of this research is experts related to coastal tourism in Bushehr province and the second statistical community is environmental experts and beach tourism development activists. The volume of sample study was determined by theoretical saturation of 45 experts for the first questionnaire and 130 specialists for the second questionnaire. In order to determine the weight of indicators use the Fuller triangle and also to provide a strategy for the development of sustainable coastal tourism, based on available resources, the Meta_SWOT model has been used. Also, in order to determine the most influential factor among the existing factors as the main obstacle to the development of sustainable coastal tourism, factor analysis has been used in SPSS software.

Results and discussion:

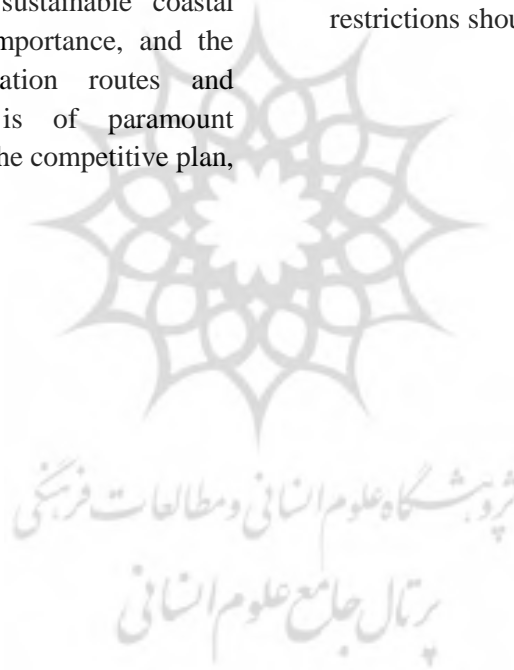
According to the results of the Fuller Triangle weighting method, among the available resources and capabilities, fishing activity and the numerous existing islands with tourism potential with the weights of 10.4 and 9.8, respectively, have the highest weight. Also, the homogeneity of the residents in terms of culture and beliefs with a weight of 5.2 has the lowest weight. Also, based on the results of the Meta-SWOT, Bushehr Coastal city in the field of infrastructure and coastal city due to its numerous tourist attractions have better position than other coastal city in related to coastal tourism. Also, among the resources and capabilities, "fishing activity" is the most strategic fit, and "numerous islands with tourism potential" is in second place. Among the limiting factors, "pollution from industrial activities" and "one-dimensional economy at the national and regional levels" has the greatest deterrent power in achieving goals. To determine the most influential factor in the obstacle development of sustainable coastal tourism in, among the influential indicators and the results of factor analysis after the rotation of factors by Varimax method, the first to fourth

factors explain a total of 66.53% of the total variance. The first factor with a specific value of 3.88, including variables such as bad weather in summer, lack of systematic study and planning, cultural and religious issues and pollution from industrial activities, has covered 21.59% of the total variance. Given the available variables, the title "limiting factors" can be chosen for this factor.

Conclusion:

Due to the change in the country's planning approach to increasing economic diversity and the optimal and maximum use of all environmental capabilities in order to achieve sustainable local and regional development, coastal tourism has received more and more attention. Based on the results, the resources available in relation to sustainable coastal tourism are of varying importance, and the existence of communication routes and transport infrastructure is of paramount importance. According to the competitive plan,

the coastal city of Bushehr has a better position in terms of tourism infrastructure and the coastal city of in terms of existing tourism potentials. This confirms the accuracy of the first research hypothesis. This suggests that in order to achieve balanced and balanced planning, the concentration of infrastructure and the availability of resources and capabilities are currently aren't match and the concentration of infrastructure should be commensurate with the available resources and capabilities. Also, based on the results of factor analysis and confirmed the second hypothesis, in order to plan sustainable coastal tourism in the coastal city of Dayyer, macroeconomic restrictions such as attracting capital, neutralizing economic sanctions should be given priority and with targeted planning these restrictions should be reduced.

برنامه‌ریزی گردشگری ساحلی با رویکرد پایداری محیط (مطالعه موردی: شهرهای ساحلی استان بوشهر)

محسن سقایی^۱، عقیل گنخکی^{۲*}، فهیمه فدائی جزئی^۳

۱. استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه پیام نور تهران، ایران
۲. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، اصفهان، ایران
۳. کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، اصفهان، ایران

چکیده

سودآوری صنعت گردشگری ساحلی سبب شده است تا سرمایه‌گذاری‌های کلان و روزافزون جهانی در این حوزه، در نهایت منجر به تهدید پایداری مناطق ساحلی شود. در کشور ایران نیز به‌منظور رهایی از اقتصاد متکی به نفت، در سال‌های اخیر سرمایه‌گذاری در این حوزه افزایش یافته است که این امر پرداختن به پایداری مناطق ساحلی را ضروری می‌نماید. این پژوهش باهدف ارائه برنامه‌ریزی راهبردی به‌منظور دستیابی به اهداف گردشگری ساحلی با تأکید بر پایداری منابع محیطی موجود در استان بوشهر انجام شده است. روش تحقیق به‌صورت توصیفی-تحلیلی است و جمع‌آوری داده‌ها با استفاده از روش‌های میدانی مانند مشاهده و پرسشنامه است و به‌منظور تحلیل نتایج نیز از روش مثلث فولر برای وزن دهی به منابع و قابلیت‌ها، از مدل برنامه‌ریزی متاسوات برای تهیه نقشه‌های رقابتی و راهبردی و همچنین از تحلیل عاملی به‌منظور تعیین عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ساحلی پایدار استفاده شده است. بر اساس نتایج و از بین منابع موجود، وجود راه ارتباطی و وجود جزایر متعدد با قابلیت گردشگری بیشترین و همگن بودن ساکنین از نظر آداب‌ورسوم کمترین اهمیت را دارند. بر اساس نقشه رقابتی، شهر بوشهر از نظر دارا بودن زیرساخت‌های گردشگری و شهر دیر از نظر پتانسیل‌های جذب گردشگر برتری نسبی دارند. بر اساس نقشه راهبردی، وجود جزایر متعدد با پتانسیل گردشگری در شهر ساحلی دیر تناسب راهبردی بیشتری با اهداف موردنظر دارد همچنین بر اساس نتایج تحلیل عاملی، عامل «محدودیت‌های کلان» با مقدار ویژه ۳٫۸۸ و تبیین ۲۱٫۵ درصد از واریانس مجموع عوامل، بیشترین تأثیر در عدم دستیابی به اهداف گردشگری پایدار ساحلی دارد.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱/۷

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱/۲۱

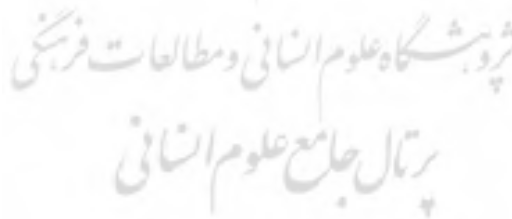
شماره صفحات: ۱۳۹-۱۲۴

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید

واژه‌های کلیدی:

برنامه‌ریزی استراتژیک، گردشگری ساحلی پایدار، شهرهای ساحلی استان بوشهر، متاسوات.

استناد: سقایی محسن، گنخکی عقیل، فدائی جزئی فهیمه (۱۴۰۰): برنامه‌ریزی گردشگری ساحلی با رویکرد پایداری محیط (مطالعه موردی: شهرهای ساحلی استان بوشهر)، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال ۱۱، شماره ۴۳، مردودشت: صص: ۱۳۹-۱۲۴

DOI: 10.30495/jzpm.2021.4013

* نویسنده مسئول: عقیل گنخکی

نشانی: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، اصفهان، ایران

تلفن: ۰۹۱۷۶۲۹۴۶۳۶

پست الکترونیکی: Aghil_gankhaki@yahoo.com

مقدمه

گردشگری یکی از بخش‌های سودآور اقتصادی با رشد سریع است که در بسیاری از کشورها از اهمیت بالایی برخوردار است و به‌عنوان صنعتی پویا و دارای ویژگی‌های بارز و منحصربه‌فرد، بخش مهمی از فعالیت‌های اقتصادی و تولیدی کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه را به خود اختصاص داده است (Rico-Amoros et al, 2009: 495; UNWTO, 11). از طرفی گردشگری ساحلی یکی از قدیمی‌ترین شکل‌های گردشگری است که با توجه به سودآوری قابل توجه و افزایش رقابت بین‌المللی بر منابع موجود برای دستیابی به این درآمدها و سودآوری، گردشگری ساحلی در نواحی مختلف مانند اروپا حتی در مقاصد اشباع، تمایل به جذب گردشگر بیشتر با انجام فعالیت‌های جدید را دارد و با توجه به ظرفیت‌های محدود این مناطق، این امر منجر به اثرات منفی قابل توجهی بر محیط‌زیست و میراث تاریخی و فرهنگی مقصد می‌شود (Coccosis & Mexa, 2004; Honey & Krantz, 2007; Lytras & Papageorgio, 2014; UNWTO, 2019). از نظر سازمان جهانی جهانگردی، گردشگری پایدار نوعی از گردشگری است که به مدیریت تمامی منابع منجر گردد، به شیوه‌ای که ضمن رعایت مسائل فرهنگی، فرآیندهای اساسی زیست‌محیطی، تنوع عوامل زیستی و سیستم‌های حمایتی زندگی حفظ شود. در بخش گردشگری، توسعه پایدار به مفهوم توجه داشتن به محیط طبیعی و دست‌ساز بشر است به‌گونه‌ای که نه تنها وضعیت موجود آن حفظ شود، بلکه موجبات بهبود آن‌ها نیز فراهم گردد (Divsalar et al, 2015: 84)؛ از طرفی رشد روزافزون صنعت گردشگری در مقیاس جهانی منجر به افزایش نگرانی در مورد تأثیرات اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی و زیست‌محیطی شده است و در حال حاضر ادغام فعالیت‌های مربوط به توسعه گردشگری با مدیریت و منابع ساحلی چالش‌های جدی را برای مدیران و برنامه‌ریزان به وجود آورده است (Harmon, 2019: 189). مناطق ساحلی تحت تأثیر پیامدهای مخرب زیست‌محیطی گردشگری ساحلی، ایجاد جزایر مصنوعی و تخریب منابع مانند از بین رفتن صخره‌های مرجانی و صید بی‌رویه آبزیان، آلودگی منابع آب در اثر پسماندهای ناشی از گردشگری ساحلی، فرسایش ساحلی در اثر اقدامات مرتبط با ایجاد زیرساخت‌های مرتبط، تحولات اجتماعی و از دست رفتن منابع فرهنگی و ویژگی خاص مقصد، افزایش مهاجرت‌ها و تراکم جمعیت مناطق ساحلی و درنهایت افزایش هزینه‌های زندگی و وخیم‌تر شدن کیفیت زندگی افراد محلی و خطر افزایش سطح دریا به دلیل تغییرات آب‌وهوایی است و پایداری آن به شدت تهدید می‌شود (Hsu et al, 2020: 2; PAPAEEO RIİ 2019:1). همچنین پیامدهای منفی زیست‌محیطی ناشی از توسعه گردشگری در مناطق ساحلی منجر به ایجاد بیش از حد زیرساخت‌ها مانند منازل مسکونی، هتل‌ها و استراحتگاه‌ها در مناطق ساحلی و همچنین توسعه فشرده کشاورزی و صنعتی، تشدید حمل‌ونقل دریایی و درنهایت تغییرات آب‌وهوایی می‌شود (Grosling, 2002:287; Honey & Krantz, 2007:3; Mukherjee, 2013:3; UNEP, 2005). فعالیت‌های کشتیرانی تجاری و فعالیت‌های مربوط به استخراج و صادرات نفت و صنایع وابسته باشد (WWF, 2019; UNEP, 2017). در حقیقت توسعه بیش از حد یک مکان گردشگری و جذب خارج از توان آن مکان در جذب گردشگران، منجر به تأثیرات زیست‌محیطی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی چشمگیر بر جوامع و زیرساخت‌های موجود خواهد شد (PAPAEEO RIİ 2019:1).

برخلاف وجود پتانسیل‌های مختلف اما صنعت گردشگری ساحلی ایران در ابتدای کار خود است و تاکنون جایگاه واقعی خود را به دست نیاورده است به‌گونه‌ای که طبق آخرین گزارش شورای سفر و گردشگری جهانی، در سال ۲۰۱۷ بخش سفر و گردشگری ایران توانسته است ارزش افزوده‌ای حدود ۳۰,۷ میلیارد دلار معادل ۷,۳ درصد از کل تولید ناخالص داخلی کشور ایجاد کند. در سال‌های اخیر، تغییر سیاست کلی کشور سبب شده است تا از میزان وابستگی اقتصاد کشور به اقتصاد نفت کاهش یابد لذا با جایگزین کردن منابع درآمدی مانند گردشگری، در حال حاضر سرمایه‌گذاری‌های ملی و منطقه‌ای به شیوه‌های مختلف مانند روستاهای هدف گردشگری، شناخت پتانسیل‌های جذب گردشگر در مناطق مستعد، از منابع و ظرفیت‌های موجود به نحو بهینه استفاده نمایند. از طرفی توسعه‌ی گردشگری تأثیر اکولوژیکی قابل توجهی بر مناطق ساحلی که دارای اکوسیستم‌های شکننده‌ای مانند جنگل‌های حرا، تالاب‌ها، رودخانه‌های دلتایی و صخره‌های مرجانی هستند، دارد. علاوه بر این فاضلاب‌ها و پسماندهای ناشی از فعالیت‌های انسانی در این مناطق، علی‌رغم وجود تصفیه بیولوژیکی، دریا را آلوده می‌کند، زیرا زیرساخت‌های مرتبط موجود اغلب ظرفیت‌های محدودی دارند و نمی‌توانند با جمعیت زیاد کنار بیایند. بنابراین، برای دستیابی به سطح پایدار از گردشگری ساحلی، نیاز به یک دیدگاه جامع‌تر است تا حفاظت از همه بخش‌ها و منابعی که گردشگری بر آن‌ها متکی است را در نظر بگیریم (Dods, 2007:281).

استان بوشهر دارای بیش از ۷۰۰ کیلومتر خط ساحلی با خلیج فارس است و وجود خط ساحلی ماسه‌ای طولانی با خلیج فارس، برخورداری از چشم‌انداز مناسب، مناطق حفاظت‌شده و نیز مجاورت جزایر متعدد بزرگ و کوچک خلیج فارس و برخورداری از شرایط اقلیمی مناسب در ماه‌های سرد سال، می‌تواند در جذب گردشگران نقش مهمی داشته باشد چنانچه در برنامه‌ریزی‌های توسعه منطقه این امر در حال حاضر به اولویت‌های اصلی بدل شده است. با این وجود این استان تحت تأثیر تهدیدهای مختلف ناشی از هجوم گردشگران در برخی از ماه‌های سال و نیز پیامدهای مخرب ناشی از فعالیت‌های گسترده تجاری و صنعت وابسته به استخراج و فروش نفت و صنایع تبدیلی آن مانند پتروشیمی و

تخریب زیستگاه‌ها و به‌طور کلی تهدید بیش‌ازپیش چرخه اکولوژی حاکم قرار دارد. بی‌شک بی‌توجهی به گردشگری پایدار در این محدوده و عدم برنامه‌ریزی لازم در این خصوص در بلندمدت سبب تخریب گسترده و حذف منابع موجود خواهد شد. تاکنون مطالعات و پژوهش‌های متعددی پیرامون برنامه‌ریزی گردشگری ساحلی انجام شده است اما در بین آن‌ها، کمتر به مفاهیم پایداری محیط‌زیست و حفاظت از منابع موجود پرداخته شده است. در این راستا هدف اصلی پژوهش حاضر ارائه برنامه‌ریزی راهبردی توسعه‌ی گردشگری پایدار در شهرهای ساحلی به‌منظور بهبود پایداری محیط و حفاظت بهینه از چرخه اکولوژیکی حاکم بر این مناطق است. بر همین اساس سؤالات اصلی پژوهش مبنی بر اینکه کدام شهر ساحلی استان بوشهر قابلیت سرمایه‌گذاری مناسب‌تری برای توسعه‌ی گردشگری دارد و اینکه از بین عوامل موجود در عدم دستیابی به گردشگری پایدار، کدام عامل بیشترین نقش را دارد، فرضیه‌های تدوین شد. لذا فرضیه نخست عبارت است از شهر ساحلی دیر با توجه به پتانسیل‌های موجود، موقعیت مناسب‌تری جهت توسعه گردشگری پایدار ساحلی دارد همچنین فرضیه دوم عبارت است از بین عوامل متعدد در عدم توسعه‌ی گردشگری ساحلی پایدار در شهر ساحلی دیر، عوامل محدودکننده بیشترین تأثیر را دارد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق:

در دهه ۱۹۸۰ مفهوم توسعه پایدار با این درک که تداوم بدون محدودیت رشد اقتصادی، اثرات نامطلوب زیست‌محیطی و اجتماعی در پی خواهد داشت، مطرح شد و الگوهای رشد و توسعه اقتصادی تا آن زمان را به چالش کشاند (Barbour, 1993:258) و به‌منظور باز ساخت چارچوب سنتی توسعه گردشگری همسو با رویکرد توسعه پایدار به شکلی که الزامات و استانداردهای جدید طرفداران محیط‌زیست و پایداری یک سطح بهینه از منافع اقتصادی اجتماعی را تأمین کند، تحت فشار قرار گرفتند (Choi, 2003:77). از طرفی مناطق سواحل به‌عنوان یک منبع، ذینفعان زیادی با علایق متنوعی شامل عموم مردم، ساکنان محلی، بخش خصوصی و غیره دارد (Gall & Thompson, 2015: 512; Vayls et al, 2017: 174; Kladou et al, 2017:6). محیط ساحلی پیچیدگی خاص خود را دارد و هرگاه که گردشگری (به هر نوع) به‌عنوان یک عامل اصلی اقتصادی عمل نماید، سبب ایجاد برهمکنشی نامشخص بین فرآیندهای زیست‌محیطی و اجتماعی و اقتصادی می‌شود در نتیجه داشتن انگیزه برای یکپارچگی و شناساندن هویت اجتماعی، پایداری اکولوژیکی و داشته‌های محیطی و شناسایی و عرضه توان‌های نهفته فرهنگی با کوشش در جهت بهبود شاخص‌های تکنولوژیکی و سیاست‌گذاری‌های مناسب برای رسیدن به توسعه در این ابعاد توجه به حوزه گردشگری و برنامه‌ریزی برای پایداری آن را مورد تأکید قرار می‌دهد (Tao & Wall, 2009:92). در حقیقت نیاز به ارتباطات مثبت بین جوامع انسانی و رویکردهای پایدار بین کشورها از یک سو و درآمدزایی و شناسایی میراث‌های ارزشمند یک کشور از سوی دیگر باعث توجه به صنعت گردشگری گردیده است. به اعتقاد باتلر گردشگری در نمای پایداری حوزه‌ای است که دستیابی به چشم‌انداز توسعه پایدار را با خطر مواجه نساخته بلکه با استفاده از شاخص‌های مکمل جامعیت و پویایی را در مسیر رسیدن به توسعه پایدار تسهیل نماید (Hardy et al, 2002, 478). بر اساس تعاریف موجود، گردشگری فعالیتی چندمنظوره است که در مکانی خارج از محیط عادی گردشگر انجام می‌گیرد؛ چنانچه برای انجام چنین فعالیتی، نواحی ساحلی و محیط دریایی مدنظر قرار گیرد، آن را گردشگری ساحلی (Shabiri et al, 2013 : 30) یا سه‌اس‌ا‌سی نامند (زاهدی، ۱۳۸۹: ۷). به عبارتی گردشگری، زمانی ساحلی در نظر گرفته می‌شوند که بر اساس منابع ساحلی و یا دریایی باشند یا در نوار ساحلی واقع شده باشند (Mousavi, hakmat nia & Abdolla zadeh, 2016 :8). بر اساس تعریف ارائه‌شده از کمیسیون اروپا، گردشگری ساحلی عبارت است از گردشگری در مناطق ساحلی در ارتباط با فعالیت‌های تفریحی مانند شنا و آفتاب گرفتن و همچنین طیف گسترده‌ای از فعالیت‌های دیگر مانند پیاده‌روی‌های ساحلی، دوومیدانی و مشاهده حیوانات وحشی تعریف می‌شود و مهم‌ترین مزیت آن نزدیکی به دریا است (کمیسیون اروپا، ۲۰۱۴). سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه‌ی گردشگری، برای نائل شدن به موفقیت و کامیابی، باید برای یک دوره‌ی طولانی طراحی و تدوین شوند. همچنین ساکنین بومی مقاصد گردشگری نیز باید در فرآیند برنامه‌ریزی و توسعه‌ی آن، درگیر و سهیم باشند (Quattrone, 2002:10). بر همین اساس برنامه‌ریزی راهبردی فرایندی است که برای تعریف راهبرد سازمان و تصمیم‌گیری برای چگونگی یافتن منابع موردنیاز و رسیدن به مقصود راهبرد، صورت می‌گیرد. این فرآیند، افراد و منابع را نیز شامل می‌شود. پس‌از آن آنچه می‌خواهد باشد را به‌درستی تعریف کرده و چگونگی رسیدن به آن جایگاه را مشخص کند. مستندات حاصل از این فرآیند را برنامه‌ی راهبردی سازمان می‌نامند (Hanger

(et al, 2002:16). در برنامه‌ریزی راهبردی، باید برنامه‌ریزی به‌گونه‌ای انجام گیرد که قابلیت بازخورد و تطبیق با شرایط جدید را داشته باشد (Evans, 2004:4).

پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون گردشگری ساحلی با در نظر گرفتن مفاهیم پایداری محیط‌زیست محدود است و بیشتر آن‌ها پیرامون توسعه‌ی گردشگری ساحلی است که در ادامه به تعدادی از آن‌ها اشاره می‌کنیم: لیو و همکاران (۲۰۱۷)، با استفاده از مدل دیا-توبیت ضمن بررسی صنعت توریسم در شهرهای ساحلی چین نتیجه گرفتند که توسعه بهینه گردشگری تأثیر مثبتی بر بهبود پایداری محیط‌زیست دارد و شاخص‌های اقتصادی و اکولوژیکی بیشترین تأثیر را بر اکوسیستم گردشگری شهرهای ساحلی چین دارد. همچنین ماتانو و همکاران (۲۰۱۷)، به ارزیابی توسعه گردشگری و تأثیر آن بر منطقه ساحلی شهرهای مکزیک پرداخته‌اند. محققان در این پژوهش تأثیری را که فعالیت‌های گردشگری بر توسعه پایدار محلی در شهرهای توریستی ساحلی سن خوزه دارد را بیان می‌نمایند. در پژوهشی دیگر، پاپاگورجیو (۲۰۱۹) به بررسی گردشگری ساحلی و پیامدهای زیست‌محیطی ناشی از این صنعت و ارائه مدل پرداخته و نتیجه گرفته است که مدل توسعه‌ی گردشگری پایدار ساحلی باید مبتنی بر یک استراتژی برای تنظیم، کنترل و تأمین مالی پیشنهادها توسعه گردشگری با استفاده از قوانین و شیوه‌های پذیرفته‌شده جهانی باشد. همچنین کیسی (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان "رهیافت استراتژیک برای توسعه‌ی پایدار گردشگری" در استان زانگولاک کشور ترکیه، با استفاده از مدل‌های تحلیلی سوات و تحلیل سلسله مراتبی به ارائه پیشنهادها لازم در خصوص دستیابی به اهداف توسعه‌ی پایدار گردشگری پرداخته است. همچنین در داخل کشور سقایی و همکاران (۱۳۹۵)، پژوهشی تحت عنوان بررسی توانمندی‌های گردشگری شهر ساحلی بوشهر بر اساس مدل سوات و تاپسیس انجام داده‌اند و نتایج نشان می‌دهد که برخورد مناسب مردم با ضریب نزدیکی ۰٫۵۳۴۷، بیشترین تأثیرگذاری را در جذب گردشگر به این شهر دارد. همچنین موگوئی و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی با عنوان ارائه برنامه راهبردی گردشگری ساحلی (مطالعه موردی شهرستان نوشهر) با استفاده از مدل سوات، نشان دادند که راهبرد بازنگری و ارزیابی قوانین گردشگری با امتیاز ۳٫۱۸، مهم‌ترین راهبرد پیش رو است.

روش تحقیق:

نوع پژوهش بر اساس هدف کاربردی و از لحاظ ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. اطلاعات موردنیاز از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی به‌دست آمده است. در این پژوهش دو نوع جامعه آماری وجود دارد و جامعه آماری اول این پژوهش خبرگان و کارشناسان مربوط به گردشگری ساحلی استان بوشهر و جامعه آماری دوم کارشناسان محیط‌زیست و فعالان توسعه گردشگری ساحلی می‌باشند. حجم نمونه مورد مطالعه از طریق اشباع نظری به تعداد ۴۵ متخصص برای پرسشنامه اول و ۱۳۰ متخصص برای پرسشنامه دوم به‌صورت تمام شماری تعیین گردید. رویی ابزار تحقیق از طریق ارزشیابی پرسشنامه توسط اساتید دانشگاه و متخصصین موردبررسی قرار گرفته و پایایی آن نیز از طریق فرمول آزمون آلفای کرونباخ انجام شده است. نتیجه‌ی این بررسی نشان می‌دهد که پایایی پرسشنامه اول و دوم به ترتیب برابر ۰٫۸۱ و ۰٫۸۲، در سطح عالی می‌باشد. به‌منظور وزن دهی به شاخص‌ها از مثلث فولر و به‌منظور ارائه راهبرد توسعه گردشگری پایدار ساحلی بر اساس منابع موجود، از مدل متاسوات استفاده شده است. در ادامه به‌منظور تعیین تأثیرگذارترین عامل به‌عنوان مانع اصلی پیش روی توسعه‌ی گردشگری پایدار ساحلی، از تحلیل اکتشافی در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است.

جدول ۱. میزان آلفای کرونباخ، پرسشنامه متخصصین

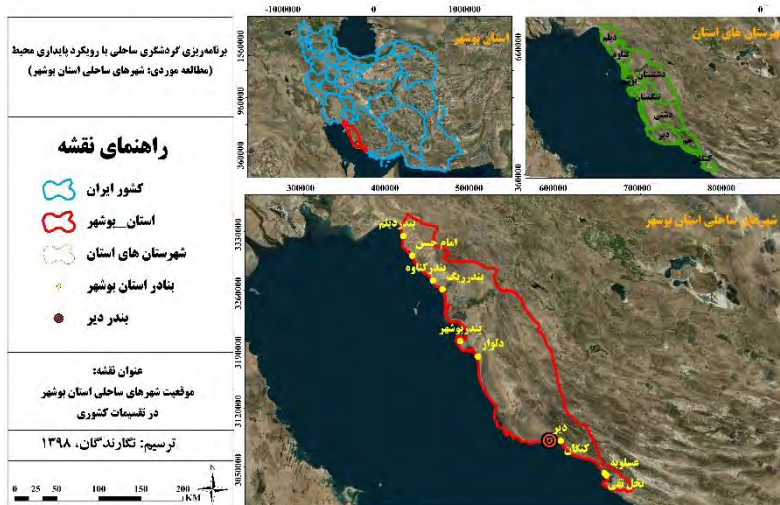
پرسشنامه	تعداد سؤالات	آلفای کرونباخ
کارشناسان گردشگری ساحلی استان بوشهر	۱۸	۰٫۸۱
کارشناسان محیط‌زیست و فعالان توسعه گردشگری ساحلی	۱۸	۰٫۸۲

محدوده مورد مطالعه:

استان بوشهر از استان‌های جنوبی ایران و در حاشیه خلیج فارس قرار دارد. مرکز این استان بندر بوشهر است و به علت قرار گرفتن در ساحل استراتژیک خلیج فارس، صادرات و واردات دریایی، صنعت صیادی، وجود صادرات (پایانه خارک) و ذخایر نفت و گاز (پارس جنوبی و شمالی)، کشاورزی و وجود نیروگاه هسته‌ای از اهمیت راهبردی و اقتصادی برخوردار است؛ این استان با مساحتی حدود ۲۷٫۶۵۳ کیلومتر مربع از شمال به قسمتی از استان خوزستان و استان کهگیلویه و بویراحمد، از شرق به استان فارس، از جنوب و غرب به خلیج فارس و از جنوب شرق به

- 1 Liu & et al
- 2 DEA-Tobit
- 3 Montañó & et al
- 4 PAPAGRRRGİU
- 5 Nermin Kisi

قسمتی از استان هرمزگان محدود است و از نظر مختصات جغرافیایی بین ۲۷ درجه و ۱۹ دقیقه تا ۳۰ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی و ۵۰ درجه و ۱ دقیقه تا ۵۲ درجه و ۵۹ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ قرار دارد (Kenin, 2009: 12).

شکل ۱. محدوده مورد مطالعه بر اساس تقسیمات سیاسی کشور (باز ترسیم: نگارندگان)

بر اساس سرشماری ۱۳۹۵ جمعیتی برابر ۱۴۶۰۰۰۰ نفر دارد (Public census, 2015). استان بوشهر با خلیج فارس بیش از ۷۰۷ کیلومتر مرز دریایی دارد و ۸ شهر آن به نام‌های گناوه، دیلم، بوشهر، دلوار، دیر، کنگان، سیراف و عسلویه به‌عنوان شهرهای ساحلی این استان شناخته می‌شوند. آب‌وهوای استان گرم و خشک و در نواحی ساحلی گرم و مرطوب است. حداکثر دمای مطلق آن ۵۲٫۵ درجه سانتی‌گراد و حداقل آن ۱- درجه و دمای متوسط سالانه استان ۲۵٫۷ درجه سانتی‌گراد است. میانگین بارش ۲۲۰ میلی‌متر است. هوای آن ۷ ماه گرم - ۲ ماه معتدل تا سرد و ۳ ماه معتدل تا گرم است.

بحث و یافته‌ها

به‌منظور تجزیه و تحلیل نتایج، ابتدا از روش متاسوات استفاده شده است. این مدل نخستین بار، توسط تیمی سه‌نفره متشکل از آگاروال استادیار علوم کامپیوتر کالج نور برت آمریکا و دو تن از همکاران وی در دپارتمان بازرگانی همان دانشگاه در سال ۲۰۱۲ با الهام گرفتن از تئوری مبتنی بر منابع معرفی شد. در این تئوری فرض بر این است که سازمان‌ها، شهرها و روستاهای موفق بر اساس ویژگی‌ها و خصوصیات خاص خود به وجود آمده‌اند و در نتیجه، منابع یک بنگاه یا یک شهر یا یک روستا برای تعیین اقدامات راهبردی، در مقایسه با محیط بیرونی آن حیاتی‌تر هستند (zeyari et al, 2018: 61). برای این شناسایی این چارچوب از روش پستل استفاده می‌شود. این روش بر اساس عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، فناورانه، زیست‌محیطی و قانونی استوار است (Isoherranen, 2012: 27). بدین منظور، اهداف برنامه‌ریزی گردشگری ساحلی پایدار در شهرهای ساحلی استان بوشهر، با توجه به طرح‌های توسعه و اسناد موجود مانند چشم‌انداز کشور در افق ۱۴۰۴ و استفاده از نظر متخصصان مربوطه تعیین گردید و در سه سطح (بالا، متوسط و پایین) اولویت‌بندی شدند.

جدول ۲. اهداف گردشگری پایدار شهر ساحلی دیر در چشم‌انداز آتی و اولویت‌بندی آن‌ها

اولویت	اهداف	ردیف
بالا	تحقق توسعه پایدار و یکپارچه و منطبق بر سند چشم‌انداز کشور در افق ۱۴۰۴	۱
بالا	معرفی پتانسیل‌ها و جاذبه‌های موجود در زمینه گردشگری پایدار به‌منظور جذب گردشگر	۲
بالا	برنامه‌ریزی دقیق در جهت توسعه گردشگری پایدار به‌منظور حل مشکلات اقتصادی و اجتماعی	۳
بالا	جذب سرمایه‌های لازم از بخش‌های دولتی و غیردولتی به‌منظور توسعه گردشگری پایدار	۴
متوسط	ارتقاء سطح کیفی امکانات موجود در ارتباط با پتانسیل‌های موجود گردشگری پایدار	۵
متوسط	افزایش سهم اشتغال زنان و مردان در توسعه گردشگری پایدار	۶
متوسط	بررسی عوامل ارتباطی و پدیده‌های طبیعی و انسانی جاذب گردشگری پایدار در منطقه	۷

۸	تشویق مردم به مشارکت پیرامون فعالیت‌های مرتبط گردشگری	پایین
۹	برنامه‌ریزی به منظور کاهش آلودگی و سالم‌سازی سواحل بر اساس شاخص‌های گردشگری پایدار	پایین
۱۰	تشکیل نهادهای مردمی به منظور افزایش ضریب جذب گردشگران	پایین

منبع: داده‌های پژوهش، ۱۳۹۸

در ادامه منابع و قابلیت‌های مرتبط و مؤثر با تعیین استراتژی‌های بهینه در زمینه توسعه گردشگری در شهر ساحلی استان بوشهر شناسایی و بر اساس میزان تأثیری که دستیابی به اهداف گردشگری ساحلی پایدار دارند با استفاده از مثلث فولر و استفاده از نظر خبرگان و کارشناسان حوزه گردشگری، وزن دهی شدند.

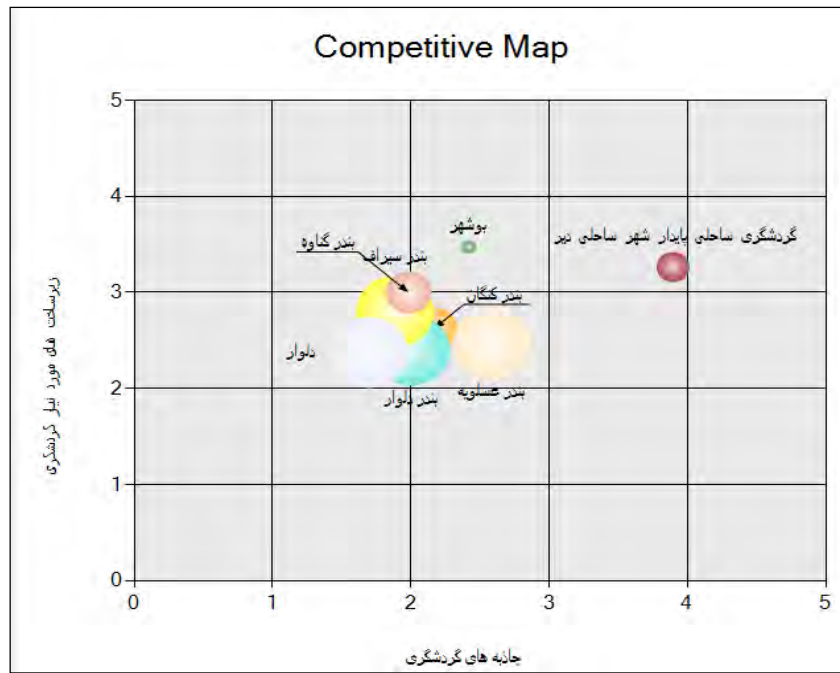
جدول ۳. منابع و قابلیت‌های مؤثر بر توسعه گردشگری پایدار ساحلی

ردیف	منابع و قابلیت‌ها	امتیاز	وزن ثانویه	وزن نهایی
۱	راه ارتباطی	۱۳	۰,۰۸	۷,۵
۲	مناطق بکر و چشم‌انداز طبیعی	۱۶	۰,۰۹	۹,۲
۳	ساختار سیاسی و مدیریتی	۱۲	۰,۰۷	۶,۹
۴	مراکز تجاری	۱۳	۰,۰۸	۷,۵
۵	جزایر متعدد با قابلیت گردشگری	۱۷	۰,۱۰	۹,۸
۶	زیرساخت‌های مناسب حمل‌ونقل دریایی	۱۶	۰,۰۹	۹,۲
۷	اقلیم مناسب در فصل سرد	۱۳	۰,۰۸	۷,۵
۸	سیاست‌گذاری دولت در توسعه گردشگری	۱۵	۰,۰۹	۸,۷
۹	وجود مناطق حفاظت‌شده	۱۴	۰,۰۸	۸,۱
۱۰	همگنی ساکنین از نظر فرهنگی و اجتماعی	۹	۰,۰۵	۵,۲
۱۱	فعالیت صیادی	۱۸	۰,۱۰	۱۰,۴
۱۲	تنوع جانوری و گیاهی	۱۷	۰,۱۰	۹,۸
	جمع	۱۷۳	۱	۱,۰۰

منبع: داده‌های پژوهش، ۱۳۹۸

بر اساس نظر کارشناسان و خبرگان، در بین منابع و قابلیت‌های موجود، فعالیت صیادی و جزایر متعدد موجود با قابلیت گردشگری به ترتیب با وزن‌های ۱۰,۴ و ۹,۸ بیشترین وزن را دارند. همچنین همگن بودن ساکنین از نظر فرهنگی و اعتقادی با وزن ۵,۲ کمترین وزن را دارد. به منظور بررسی ابعاد رقابتی شهرهای ساحلی استان بوشهر در خصوص اهداف پژوهش و حفاظت از منابع موجود، نقشه رقابتی آن‌ها بر اساس نظر کارشناسان و خبرگان ترسیم گردید. بر اساس این نقشه شهر ساحلی بوشهر در زمینه زیرساخت‌های مرتبط با گردشگری ساحلی به دلیل نقش کارکردی به عنوان مرکز استان و وجود هتل‌ها، پایانه‌های حمل مسافر، فرودگاه، حمل‌ونقل عمومی و... نسبت به سایر شهرهای ساحلی مورد بررسی، موقعیت مناسب‌تری دارد. از طرفی شهر ساحلی دیر بر اساس دارا بودن جاذبه‌های گردشگری متعدد از موقعیت مناسب‌تری برخوردار است.

در ادامه و با توجه به برتری شهر ساحلی نسبت به سایر شهرهای ساحلی استان بوشهر از نظر دارا بودن پتانسیل‌های موجود، به تحلیل مسائل مربوط به دستیابی شهر ساحلی دیر به اهداف گردشگری پایدار ساحلی پرداخته شده است. به منظور تعیین این موضوع که کدام یک از منابع و قابلیت‌ها قادر به ایجاد مزیت رقابتی پایدار می‌باشند از دیدگاه مبتنی بر منابع استفاده شد. از همین رو یک منبع و یا قابلیت برای اینکه به لحاظ راهبردی اثربخش باشد، می‌بایست دارای چهار ویژگی بارز، نادر، تقلید نشدنی و بدون جایگزین باشد.

شکل ۲. نقشه رقابتی توسعه گردشگری پایدار در شهرهای ساحلی استان بوشهر

منبع: داده‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۴. ارزیابی منابع و قابلیت‌ها بر اساس دیدگاه مبتنی بر منابع

منابع و پتانسیل‌ها	بازارز بودن	تقلیدپذیری	نادر بودن	غیرقابل جایگزینی	جمع امتیاز
راه ارتباطی	بسیار مهم	مهم	متوسط	مهم	۹
مناطق بکر و چشم‌انداز طبیعی	مهم	بسیار مهم	مهم	مهم	۱۰
ساختارهای سیاسی و مدیریتی	بسیار مهم	مهم	مهم	متوسط	۹
مراکز تجاری	مهم	متوسط	کم	خیلی کم	۸
جزایر متعدد با قابلیت گردشگری	متوسط	مهم	مهم	متوسط	۹
زیرساخت‌های مناسب حمل‌ونقل دریایی	مهم	متوسط	کم	کم	۷
اقلیم مناسب در فصل سرد	مهم	متوسط	متوسط	کم	۷
سیاست‌گذاری دولت در توسعه صنعت گردشگری	بسیار مهم	مهم	متوسط	متوسط	۹
وجود مناطق حفاظت‌شده	مهم	متوسط	کم	مهم	۸
همگنی ساکنین از نظر فرهنگی و اجتماعی	مهم	کم	کم	کم	۶
فعالیت صیادی	بسیار مهم	بسیار مهم	مهم	بسیار مهم	۹
تنوع جانوری و گیاهی	مهم	متوسط	متوسط	بسیار مهم	۷

منبع: داده‌های پژوهش، ۱۳۹۸

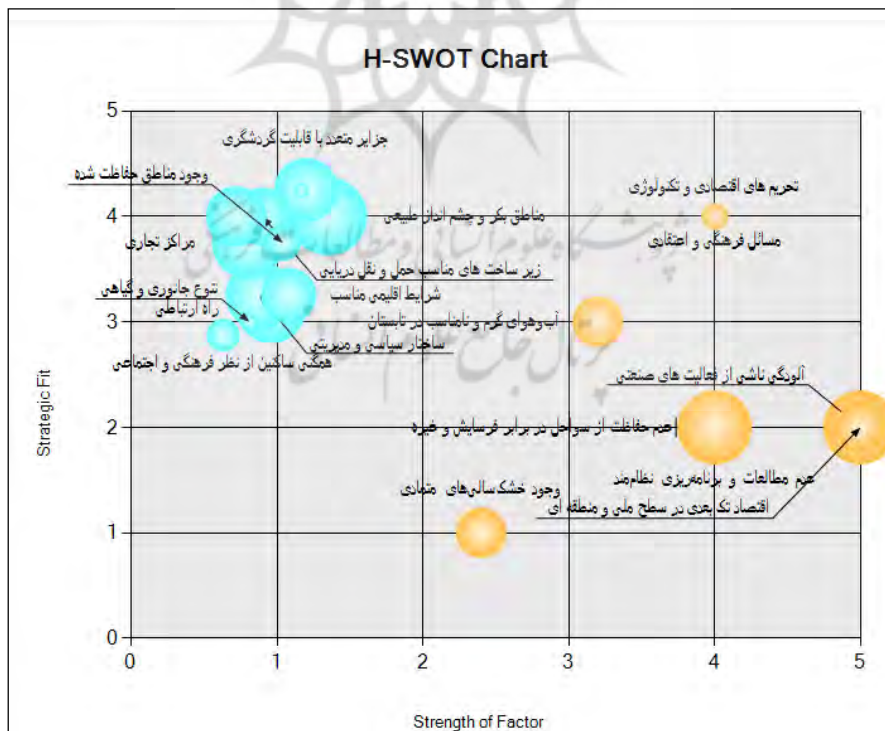
بر اساس نتایج، از میان منابع و قابلیت‌های شهر ساحلی دیر، وجود مناطق بکر و چشم‌اندازهای طبیعی بیشترین وزن را دارد و همچنین همگنی ساکنین کمترین میزان اهمیت را دارد. همچنین به‌منظور تهیه نقشه راهبردی توسعه گردشگری ساحلی پایدار، موانع و محدودیت‌های توسعه گردشگری ساحلی در این شهر ساحلی که برطرف شدن آن‌ها برای دستیابی به اهداف موردنظر ضروری است تعیین شد. چارچوب کلی این تحلیل بر اساس عوامل «اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فناوری، زیست‌محیطی و قانونی» استوار است.

جدول ۵. عوامل محیطی مؤثر بر دستیابی شهر ساحلی به گردشگری پایدار

عامل	وزن	تأثیر	احتمال افزایش	درجه اضطرار
تحریم‌های اقتصادی و فناوری	بسیار مهم	بسیار قوی	متوسط	فوراً
عدم حفاظت از سواحل در برابر فرسایش و غیره	مهم	بسیار قوی	بالا	زود
وجود خشک‌سالی‌های متمادی	مهم	متوسط	بسیار بالا	زود
آلودگی ناشی از فعالیت‌های صنعتی	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	فوراً
آب‌وهوای گرم و نامناسب در تابستان	مهم	قوی	متوسط	زود
عدم مطالعات و برنامه‌ریزی نظام‌مند	بسیار مهم	قوی	بالا	فوراً
اقتصاد تک‌بعدی در سطح ملی و منطقه‌ای	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	زود
مسائل فرهنگی و اعتقادی	مهم	قوی	پایین	زود

منبع: داده‌های پژوهش، ۱۳۹۸

با توجه به قابلیت‌های تحلیل متاسوات و استفاده از معیار تناسب راهبردی به منظور افزایش قابلیت تصمیم‌گیری نقشه راهبردی ترسیم می‌گردد. در این نقشه منابع و قابلیت‌های موجود با حباب‌های آبی‌رنگ و عوامل محیطی تأثیرگذار با حباب‌های زردرنگ نمایش داده شده‌اند. بررسی عوامل در نقشه راهبردی بر اساس سه معیار شامل نزدیکی منابع و قابلیت‌ها به عوامل محیطی و سمت افقی و عمودی عوامل و در نهایت اندازه حباب‌ها است. در این نقشه، محور (X) یا (Strength of Factor) میزان قدرت عوامل تعیین شده شامل منابع و قابلیت‌ها و نیز عوامل محیطی را نشان می‌دهد و محور (Y) یا (Strategic Fit) تناسب عوامل ذکر شده را با استراتژی‌های تعیین شده نشان می‌دهد. اندازه حباب‌ها نیز میزان تناسب را با اهداف مشخص شده را نشان می‌دهد. عواملی را که به سمت راست و بالا متمایل هستند از تناسب راهبردی بیشتری برخوردارند و بالعکس.

شکل ۳- نقشه تناسب راهبردی توسعه گردشگری پایدار دریایی در شهر ساحلی دیر (منبع: داده‌های پژوهش، ۱۳۹۸).
 بر اساس شکل ۴، از بین منابع و قابلیت‌ها، "فعالیت صیادی" بیشترین تناسب راهبردی را دارد و "جزایر متعدد با قابلیت گردشگری" در جایگاه دوم قرار دارد و همان‌گونه که مشخص است نسبت به پتانسیل "فعالیت صیادی" قدرت تعیین‌کنندگی بیشتری دارد. همچنین در بین

منابع و قابلیت‌ها، "مناطق بکر و چشم‌انداز طبیعی" نسبت به سایر قابلیت‌ها و پتانسیل‌ها تناسب راهبردی و قدرت تعیین‌کنندگی بیشتری دارند. کمترین میزان تناسب راهبردی و قدرت تعیین‌کنندگی در بین منابع و قابلیت‌ها مربوط به فاکتور "همگنی ساکنین از نظر فرهنگی و اعتقادی" است. در بین عوامل محدودکننده، "آلودگی ناشی از فعالیت‌های صنعتی" و "اقتصاد تک‌بعدی در سطح ملی و منطقه‌ای" به میزان برابری، بیشترین قدرت بازدارندگی در دستیابی به اهداف را دارند و "ارزش‌های فرهنگی و اعتقادی" و "تخریب‌های اقتصادی و فناوری" نسبت به سایر عوامل محدودکننده بیشترین تناسب راهبردی را به‌عنوان عوامل محدودکننده در دستیابی به اهداف موردنظر دارد.

تحلیل عاملی^۱

به‌منظور تعیین تأثیرگذارترین عامل در عدم توسعه‌ی گردشگری پایدار ساحلی شهر دیر از میان شاخص‌های تأثیرگذار مختلف و کاربست آن در برنامه‌ریزی راهبردی از تحلیل عاملی استفاده شده است. تحلیل عاملی اساساً برای کاهش داده‌ها یا شناسایی ساختار به کار می‌رود و هدف از کاهش داده‌ها حذف متغیرهای اضافی از داده‌ها است. تحلیل عاملی به دو صورت تحلیل عاملی اکتشافی و تحلیل عاملی تأییدی قابل اجرا است (مؤمنی و فعالی قیوم، ۱۳۸۶). در همین راستا، تعداد ۱۸ متغیر از میان عوامل محدودکننده توسعه‌ی گردشگری پایدار ساحلی انتخاب شده است و با استفاده از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت نسبت به جمع‌آوری اطلاعات موردنیاز اقدام شده است. به‌منظور تعیین میزان همبستگی عوامل موجود، از آزمون KMO^۳ و از آزمون بارتلت^۴ برای تعیین انسجام درونی داده‌ها استفاده شده است؛ که مقدار آن‌ها به ترتیب برابر ۰,۷۹۴ و ۱,۱۷۵ به دست آمد و در سطح ۰,۰۱ معنی‌دار است.

جدول ۶. مقدار آزمون‌های کی ام او و بارتلت

Sig	Bartlet Test	KMO
۰,۰۱	۱,۱۷۵	۰,۷۹۴

در تحلیل عاملی مقدار ویژه هر عامل نسبتی از واریانس کل متغیرهاست که توسط آن عامل تبیین می‌شود. این مقدار از طریق مجموع مجذورات بارهای عاملی مربوط به تمام متغیرها در آن عامل قابل محاسبه است، از این رو مقادیر ویژه، اهمیت اکتشافی عامل‌ها را در ارتباط با متغیرها نشان می‌دهند. پایین بودن این مقدار برای یک عامل به این معنی است که آن عامل نقش اندکی در تبیین واریانس متغیرها داشته است. اگر عامل‌های به‌دست‌آمده را با روش واریماکس^۵ لپرخش دهیم، عامل‌های اول، دوم، سوم و چهارم در مجموع ۶۶,۵۳ درصد از مجموع واریانس‌ها را در بردارند.

جدول ۷- عوامل استخراج‌شده با مقادیر ویژه و درصد واریانس بعد از چرخش (منبع: داده‌های پژوهش، ۱۳۹۸).

عامل	نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس	درصد تجمعی
عامل اول	عوامل محدودکننده کلان	۳,۸۸۸	۲۱,۵۹۹	۲۱,۵۹۹
عامل دوم	محدودیت منابع طبیعی	۳,۱۰۱	۱۷,۲۲۶	۳۸,۸۲۵
عامل سوم	محدودیت‌های زیرساختی	۳,۰۵۸	۱۶,۹۸۹	۵۵,۸۱۴
عامل چهارم	محدودیت‌های مدیریتی و تصمیم‌گیری	۱,۹۲۹	۱۰,۷۱۷	۶۶,۵۳۰

برای تعیین سطح معنی‌داری و بیان نقش هر متغیر در عامل مربوطه، در این پژوهش متغیرهایی که بار عاملی بیش از ۰,۳ داشتند مدنظر قرار گرفت که در ادامه متغیرهای مربوط به هر عامل بیان شده است.

عامل اول: این عامل با مقدار ویژه ۳,۸۸۸، شامل متغیرهای اقلیم نامناسب در فصل تابستان، عدم مطالعه و برنامه‌ریزی نظام‌مند، مسائل فرهنگی و اعتقادی، اقتصاد تک‌بعدی کشور، آلودگی‌های ناشی از فعالیت‌های صنعتی و عدم حفاظت از سواحل. متغیرهای تشکیل‌دهنده عامل اول،

- 1 Factor Analysis
- 2 Data Reduction
- 3 Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.
- 4 Bartlett's Test of Sphericity
- 5 KMO
- 6 Bartlet
- 7 Varimax

در مجموع ۲۱,۵۹ درصد از مجموع واریانس‌ها را تشکیل داده‌اند. همان‌گونه که مشخص است این متغیرها عمدتاً از عوامل محدودکننده توسعه‌ی گردشگری ساحلی در شهر ساحلی دیر است؛ بنابراین می‌توان عنوان «عوامل محدودکننده» برای این عامل برگزید.

عامل دوم: این عامل با مقدار ویژه ۳,۱۰ و شامل متغیرهای کاهش تنوع جانوری و گیاهی، تخریب و فرسایش جزایر باقابلیت گردشگری، وجود مناطق حفاظت‌شده و اکوسیستم‌های حساس است. این عامل و متغیرهای مربوط به آن در مجموع ۱۷,۲۲۶ درصد از واریانس‌ها را به خود اختصاص داده‌اند و می‌توان عنوان "محدودیت منابع طبیعی" برای آن برگزید.

عامل سوم: راه ارتباطی و زیرساخت‌های حمل‌ونقل دریایی، غیر جذاب بودن مراکز تجاری، عدم برنامه‌ریزی مناسب دولت در توسعه‌ی گردشگری، کاهش صیدگاه‌ها و فرسودگی تجهیزات. این عامل ۱۶,۸۹ درصد از واریانس‌ها را تشکیل داده و می‌توان به آن عنوان "محدودیت‌های زیرساختی" برای آن انتخاب کرد.

عامل چهارم: مقدار ویژه این عامل ۱,۹۲ است و پیامدهای مهاجرپذیری مانند تنوع فرهنگی و اجتماعی و ساختار پیچیده بروکراسی اداری و مدیریتی دو متغیر آن هستند. این عامل ۱۰,۷۱ درصد از واریانس‌ها را تشکیل داده است و برای آن می‌توان عنوان "محدودیت‌های مدیریتی و تصمیم‌گیری" که ارتباط مستقیم با تصمیم‌گیری‌ها و اجرای سیاست‌ها دارد، انتخاب نمود.

نتیجه‌گیری

به دلیل تغییر رویکرد برنامه‌ریزی کشور به سمت افزایش تنوع اقتصادی و استفاده بهینه و حداکثری از همه توانمندی‌های محیطی باهدف دستیابی به توسعه‌ی پایدار محلی و منطقه‌ای، گردشگری ساحلی بیش‌ازپیش موردتوجه قرار گرفته است. بر اساس نتایج، منابع موجود در ارتباط با گردشگری پایدار ساحلی دارای اهمیت متفاوتی بوده و وجود راه ارتباطی و زیرساخت‌های حمل‌ونقل بیشترین اهمیت را دارد و عواملی نظیر مناطق بکر و چشم‌انداز طبیعی و ساختارهای سیاسی و مدیریتی در جایگاه بعدی می‌باشند. همچنین دو قابلیت تنوع جانوری و گیاهی و همگن بودن ساکنین از نظر شاخص‌های فرهنگی و اجتماعی اگرچه بیشترین اهمیت را در پارادایم و گفتمان توسعه‌ی پایدار رادارند، ولی از نظر کارشناسان و خبرگان دارای کمترین وزن می‌باشند. بر اساس نقشه رقابتی، شهر بوشهر با نقش کارکردی به‌عنوان مرکز استان، نسبت به سایر شهرهای ساحلی از نظر زیرساخت‌های گردشگری موقعیت مناسب‌تری دارد اما شهر ساحلی دیر از نظر پتانسیل‌های گردشگری موجود موقعیت مناسب‌تری دارد این امر صحت فرضیه اول پژوهش را تأیید می‌نماید. این امر گویای این مطلب است که به‌منظور دستیابی به برنامه‌ریزی متوازن و متعادل، در حال حاضر تمرکز زیرساخت‌ها و وجود منابع و قابلیت‌ها بر یکدیگر منطبق نیست. در حقیقت به‌منظور دستیابی به گردشگری پایدار ساحلی می‌بایست تمرکز زیرساخت‌ها نیز متناسب با منابع و قابلیت‌های موجود صورت گیرد. همچنین بر اساس نقشه راهبردی، وجود جزایر متعدد باقابلیت گردشگری دارای بیشترین ارزش بوده و در مقایسه با سایر شهرهای ساحلی استان بوشهر تقلیدناپذیری‌تر و تناسب سازمانی بیشتری دارد و می‌تواند علاوه بر درآمدزایی در سطوح محلی و ملی، توازن توسعه را در با استفاده بهینه از منابع موجود برقرار سازد. از طرفی قابلیت‌های نظیر فعالیت‌های صیادی، برخورداری از مناطق بکر و چشم‌انداز طبیعی، وجود جزایر گردشگری و رویکرد دولت در سال‌های اخیر باهدف توسعه گردشگری تناسب بیشتری با راهبردهای موردنظر در جهت دستیابی به اهداف گردشگری ساحلی در شهر ساحلی دیر دارند. همچنین بر اساس نتایج حاصل از تحلیل عاملی، عامل اول که با عنوان "عوامل محدودکننده کلان" نسبت به سایر عوامل، بیشترین تأثیر را دارد؛ این امر نیز فرضیه دوم پژوهش را تأیید می‌نماید. بر این اساس به‌منظور برنامه‌ریزی گردشگری پایدار ساحلی در شهر ساحلی دیر، می‌بایست رفع محدودیت‌های موجود در سطح کلان مانند جذب سرمایه، بی‌اثر نمودن تحریم‌های اقتصادی و غیره در اولویت نخست قرار گیرد و با برنامه‌ریزی‌های مدون لازم نسبت به کاهش تأثیر آن‌ها بر توسعه‌ی گردشگری ساحلی اقدام نمود. بر همین اساس پیشنهادهای لازم به‌منظور دستیابی به اهداف گردشگری پایدار به شرح زیر ارائه می‌شود:

جذب سرمایه و متمرکز نمودن آن در مناطق مستعد این صنعت مانند شهرهای ساحلی استان بوشهر به‌ویژه شهر ساحلی دیر و فراهم‌سازی بستر توسعه مبتنی بر پایداری محیط

جلوگیری از تهدید پایداری اکولوژی حاکم بر منطقه و ذخایر ارزشمند طبیعی نظیر جزایر مرجانی، جنگل‌های حرا، صیدگاه‌ها در اثر صید بی‌رویه و فعالیت‌های مربوط به کشتی‌های تجاری و کاهش آلودگی‌های ناشی از فعالیت‌های مرتبط با استخراج نفت و گاز و نیز صنایع تبدیلی مانند پتروشیمی‌ها تأکید بیشتر حفاظت از منابع موجود نظیر وجود مناطق حفاظت‌شده‌ی مند و نخیلیو، جزایر متعدد باقابلیت گردشگری ساحلی و نیز تقویت فعالیت‌های آبی‌پروری مانند پروژه‌های پرورش ماهی در قفس و احداث استخرهای میگو مناسب‌سازی و ایمن‌سازی ساحل و مکان‌های گردشگری موجود در شهر دیر با توجه به محدودیت‌های فرهنگی و مذهبی، به‌طور مثال ایجاد زیرساخت‌های مناسب فعالیت‌های گردشگری مخصوص بانوان در نوار ساحلی.

References:

1. Barbour, J. (1993). *Ethics in an age of technology*, San Francisco: Harper Collines.
2. Blmmrrr g ())))) STTT , EESTLL, rrr ter's 5 rrr ees ddd Valaaaa al11-
<http://cfdn.ivoryresearch.com/wpcontent/uploads/2013/04/BloombergBusinesssample1.pdf>.
3. Coccossis, H. and Mexa, A. (eds) (2004). *The Challenge of Tourism Carrying Capacity Assessment: Theory and Practice*. Ashgate: Aldershot.
4. Choi, S.Hwan; (2003), *Measurement of Sustainable Development progress for Managing Community Tourism*, Dissertation for PHD.Texas A&M University.U.S.A.
5. Dashti, S. Monavery, S.M. Hosseini,S,S. Reyazy, B. Momeni, M (2015). Providing appropriate criteria for planning the tourism industry in coastal villages (Case study: Qeshm Island), *Journal of Environmental Science and Technology*, Volume 19, Special Issue No. 4, 297-307.
6. Divsalar, A; Tevakoloi, M; Khademi, A. (2016). Planning for Sustainable Tourism Development of Noor Coastal City with Emphasis on Optimal Urban Management, *Iranian Natural Ecosystems Quarterly*, Year 7, No. 4, 83-97.
7. Dodds, R. (2007). Sustainable Tourism and Policy Implementation: Lessons from the Case of Calvia, Spain. *Curr. Issues Tour.* 10, 296–322.
8. EC-European Commission. (2014).A European Strategy for more Growth and Jobs in Coastal and Maritime Tourism. Retrieved from https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/docs/body/coastal_and_maritime-tourism_en.pdf.
9. Evans, N. & Campbell, D. & Stonehouse, G. (2003) *Strategic Management for Travel and Tourism*, Butterworth, Oxford.
10. Gall, S.C. & Thompson, R.C. (2015). The impact of debris on marine life. *Marine Pollution Bulletin*, 92, 170-179.
11. Gossling, S. (2002). Global Environmental Consequences of Tourism. *Global Environmental Change*, Vol. 12, No. 4, pp. 283-302.
12. Hanger, J. & Villain, D. & Tomas, L. (2002) *Base of Strategic Managment*, Translated by Seyed Mohammad Arabi and Davod Azad, Published by Center for Cultural Research.
13. Hardy, A. Beeton, R. J. & Pearson, L. (2002). Sustainable tourism: An overview of the concept and its position in relation to conceptualisations of tourism. *Journal of sustainable tourism*, 10(6), 475-496.
14. Harmon.D. (2019). Evaluation of physical development of the coastal tourism regions on tsunami potentially zones in Pariaman City-Indonesia. *International Journal of GEOMATE*, July 2019, Vol.17, Issue 59, pp.189-196 <https://doi.org/10.21660/2019.59.66719>
15. Honey, M. & Krantz, D. (2007). *Global Trends in Coastal Tourism*. Retrieved from <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/DTIx1091xPASustainableCoastalTourism-Planning.pdf>.
16. Hsu, Ch. et al. (2020). Measuring sustainable tourism attitude scale (SUS-TAS) in an Eastern island context. *Tourism Management Perspectives*.Volume 33, January 2020, 100617. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2019.100617>.
17. Isoherranen, V. (2012). *Strategy Analysis frameworks for strategy orientation and focus*. University of Oulu, Faculty of Technology, 27-33.
18. Kenin, Abdolhossein. (2008). *Bushehr Natural and Human Geography*, Tehran: Toloo Danesh Publications. First Edition.
19. Kladou, S. Kavaratzis. M, Rigopoulou. E. & Salonika, E. (2017). The role of brand elements in destination branding. *Journal of Destination Marketing & Management*, 6(4), 426-435.
20. Kiii, N. (9999). A Strtt ggic Arrr aahh to Sttt ii nlll e iiiii ii Dvll mmrrttt Uii gg tee A'OO T Hybrid Method: A Case Study of Zonguldak, Turkey. *Sustainability* 2019, 11, 964.
21. Liu, J. Zhang, J. & Fu, Z. (2017). Tourism eco-efficiency of Chinese coastal cities–Analysis based on the DEA-Tobit model. *Ocean & Coastal Management*, 148, 164-170.

22. Lal Mukherjee, A. (2013). Impact of tourism in coastal areas: Need of sustainable tourism strategy. Retrieved from http://www.coastalwiki.org/wiki/Impact_of_tourism_in_coastal_areas:_Need_of_sustainable_tourism_strategy.
23. Lytras, P. & Papageorgiou, A. (2014). Tourism that hurts. Athens: Papazisis.
24. Mogooei, R; Hosseini, S; Al Mozafr, R. (2018). Presentation of Strategic Coastal Tourism Program (Case Study of Nowshahr County), Journal of Oceanography, 8th Year, No. 29, 25-33.
25. Momeni, M; Faal GHayoum, A. (2008). Statistical analysis using SPSS. Tehran - New Book Publications. First Edition.
26. Mousavi, M, N; Hakmat Nia, H; AbdollaZadeh,M. (2015). Coastal tourism: nature and concepts. Arad Kitab Publications. Tehran.
27. Montaña, A., Ivanova, A., Rodríguez, I., Pérez, J., & Martínez, J. (2017). Touristic Destinations And Coastal Cities: Evaluation Of The Integrally Planned Center Los Cabos, Mexico Forty Years From Its Foundation. International Journal of Sustainable Development and Planning, 12(8), 1348-1358.
28. National Statistics Portal, Population and Housing Census Results. (2016). <https://www.amar.org.ir/>
29. Nouri.J, Arjmandi.A, Aleshekh. A.A, Samadi Tari.Z. (2014). APPLYING IO AND AHP TO LOCATE COASTAL TOURISM SITESUSING GIS: a case study of Mazandran province, Iran. Environmental Engineering and Management Journal. <http://omicron.ch.tuiasi.ro/EEMJ/>
30. AAAAGOORGIOU, A. (0019). Developing a Sufficient and Effective Coastal Tourism Model. Journal of Tourism Leisure and Hospitality, 1 (1), 29-34. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/toleho/issue/49085/622742>.
31. Quattrone, Giuliana (2002): Urban Development Strategies: The Tourism City Network, Paper presented at the EURA Conference Urban and Spatial European Policies: Levels of Territorial Government, Turin. 18-20 April.
32. Rico-Amoros, A. M., Olcina-Cantos, J., & Saurí, D. (2009). Tourist land use patterns and water demand: Evidence from the Western Mediterranean. Land Use Policy, 26(2), 493-501.
33. Saghaei, M; Amini Nejad, Gh; Sabouhi, Gh. (2016). A Study of Tourism Capabilities of Bushehr Coastal City Based on Swat and Topsis Model, Journal of Geography and Environmental Planning, Vol. 27, (61), No. 1.99-126.
34. Shabiri, S, M; Meyboodi, H; Haji Hosseini, A. (2013). Consequences of tourists' living environment on the coastal areas of the Caspian Sea from the perspective of officials and local people, Journal of Tourism Planning and Development, Second Year, No. 5, 129-147.
35. Tao, T. C., & Wall, G. (2009). Tourism as a sustainable livelihood strategy. Tourism management, 30(1), 90-98.
36. TRAVEL & TOURISM ECONOMIC IMPACT (2018). The World Travel & Tourism Council (WTTC).
37. UNEP (2005). Making tourism more sustainable, Retrieved from <https://www.unpei.org/sites/default/files/PDF/policyinterventionsprogrammedev/Making-tourismmore-sustainableENpart1.pdf>
38. UNWTO. (2007). Tourism Highlights 2007 Edition. Available IN" www.unwto.com das Gupta.
39. UNWTO. (2019), Baseline Report on the Integration of Sustainable Consumption and Production Patterns into Tourism Policies, Retrieved from <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284420605>.
40. Williams, Allan. (2010). Definitions and typologies of coastal tourism beach destinations. Disappearing destinations: Climate change and future challenges for coastal tourism. 47-66. 10.1079/9781845935481.0047.
41. Wyles, KJ., Pahl, S., Holland., M. & Thompson, R.C. (2017) "Can beach cleans do more than clean-up litter? Comparing beach cleans to other coastal activities. Environment and Behavior 49(5), 509-535

42. Zahedi, SH, L. (2010). Tourism and Sustainable Development: The Necessity of Current Environmental Protection in Tourism Development Policies, Journal of Tourism Studies, No. 11. 12. 1-22.
43. Zeyari, K; Jamali, K; Sadeghi, F. (2017). Presenting a model of sustainable development of urban tourism (case study: Lahijan city), Journal of Urban Tourism, (4), No. 4, 55-71.

